

Ekspedycja Instytutu Archeologii UMK w Toruniu prowadzi od 2014 r. prace wykopaliskowe pozostałości rzymskiego obozu w miejscowości Bologa w Rumunii. Umowa o współpracy na polu badań archeologicznych między Narodowym Muzeum Historii Transylwanii w Kluż-Napoka oraz Instytutem Archeologii UMK w Toruniu zawarta w 2014 r. pozwala na przeprowadzenie badań na stanowisku kluczowym dla realizacji grantu. Stronę rumuńską w badaniach reprezentuje dr Felix Marcu.

Położona najdalej na północ od Dunaju Dacia Porolissensis była obszarem bezpośrednio stykającym się ze światem Sarmatów i wschodnich Germanów. Północno-zachodnia granica rzymskiej prowincji Dacji to jeden z najmniej znanych odcinków rzymskiego limesu. Badane stanowisko może być utożsamiane z starożytnym Resculum, miejscem stacjonowania rzymskich oddziałów wojsk pomocniczych, których zadaniem była straż w położonych w okolicznych górach posterunkach, będących ostatnią nieprzebadaną częścią limesu rzymskiego w Europie.

Celem projektu jest rozpoznanie charakteru rzymskiego osadnictwa w rejonie Resculum. Obóz powstał w pierwszej dekadzie II w. i był użytkowany do końca III w. Jego garnizon stanowiły cohors II Hispanorum Cyrenaica i cohors I Aelia Gaesatorum. Przebadana wykopaliskowo zostanie południowo-wschodnia część obozu, sąsiadująca z odsłoniętymi w latach 2014-2015 pozostałościami pretorium z pomieszczeniem ogrzewanym hypokaustum. Dla pełnego obrazu sytuacji osadniczej prospekcja archeologiczna, w postaci badań nieinwazyjnych i sondażowych, obejmie z jednej strony otoczenie fortu w celu zlokalizowania osady cywilnej oraz elementów infrastruktury osadniczej poza obrębem fortyfikacji. Z drugiej strony kontynuowane będą prace inwentaryzacyjno-dokumentacyjne przebiegu limesu oraz powiązanych z nim obiektów na północ od Resculum. Zinwentaryzowany zostanie ok. 25 kilometrowy odcinek rzymskiej granicy biegnący do rejonu Buciumi. W ten sposób zostanie poznany przebieg limesu porolissensis od południowego zachodu i określone możliwości badawcze jego konstrukcji.

Realizację grantu uzasadniają wstępne wyniki badań wykopaliskowych prowadzonych przez wnioskodawcę w Resculum i jego okolicy oraz fakt, że stanowisko zachowało się w bardzo dobrym stanie i nie zostało zniszczone w czasach nowożytnych. W sezonie 2015 odsłonięto prawie cały budynek, prawdopodobnie pretorium, które jednak zlokalizowane było w sąsiedztwie *porta principalis dextra*. Ciekawy jest układ przestrzenny tej konstrukcji, w której zastosowane techniki znajdują analogię np. na Wale Hadriana. Budynek posiadał, prawdopodobnie wspólne z sąsiednią konstrukcją, centralne ogrzewanie w postaci hypokaustum, którego część już udało się odkopać. W sezonie 2014 odkryto budynek północnej bramy obozu. W obozie stacjonowały różne rzymskie jednostki wojskowe których żołnierze pozostawili na dachówkach i ceglach stemple z nazwami swoich oddziałów. To cenne źródła, które pozwalają odtwarzać przemieszczanie rzymskich wojsk w obrębie Imperium. W kontekście kulturowym znaleziono 12 monet. Wśród nich znalazł się m.in. denar Marka Antoniusza, denar Wespazjana czy dacka moneta z czasów podboju Dacji przez Trajana. Dalsze badania dostarczą nowego materiału dla badań nad obiegiem monetarnym prowincji Dacia Porolissensis. Licznie występują inne zabytki ruchome, szczególnie metalowe (np. złoty pierścionek, pozostałości rzymskiego sandała, brązowa lampka) oraz stemple z inskrypcjami na ceramice budowlanej i terakotowe figurki. Obok badań wykopaliskowych, równolegle prowadzona jest prospekcja archeologiczna przebiegu granic rzymskiej Dacji. Trwają poszukiwania pozostałości wałów ziemnych, fos, wież sygnalizacyjnych oraz innych rzymskich konstrukcji związanych z zabezpieczeniem granicy. Pozostałości limesu, są inwentaryzowane przez namierzanie prawdopodobnych posterunków według współrzędnych GPS z zastosowaniem GIS a dokumentację uzupełniają zdjęcia lotnicze. Wnioskowany grant, oprócz kompletnego opracowania zabytków architektonicznych i pozostałości kultury materialnej (zabytków ruchomych, ceramiki naczyniowej, monet, przedmiotów metalowych) związanej z rzymskim osadnictwem w Dacji Porolissensis, umożliwi także zebranie, usystematyzowanie i wstępne przygotowanie materiału do planowanej monografii, opatrzonej pełnym zestawem zdjęć (ortofotograficznych i lotniczych), planów i map geofizycznych.

Wyniki badań zostaną przedstawione światu naukowemu w ramach międzynarodowych i krajowych konferencji, oraz za pośrednictwem artykułów w periodykach naukowych o zasięgu międzynarodowym i krajowym. Grant ten umożliwi wniesienie ważnego, polskiego wkładu w badania dziejów rozwoju rzymskiej Dacji oraz kontaktów Imperium Romanum z europejskim barbaricum. Limes rzymski stanowi wspólne dziedzictwo kulturowe krajów leżących wokół Morza Śródziemnego i jest jedną z pozostałości po największej cywilizacji europejskiej. Niektóre odcinki limesu takie jak Wał Hadriana czy też tzw. Limes Górno Germański i Retycki zostały już zaliczone do pomników dziedzictwa światowego.